

GOIGS EN LLOANÇA DE NOSTRA SENYORA D'ARBOLÓ

Patrona de la comarca del Pallars

Parròquia d'Arcalís

Bisbat d'Urgell

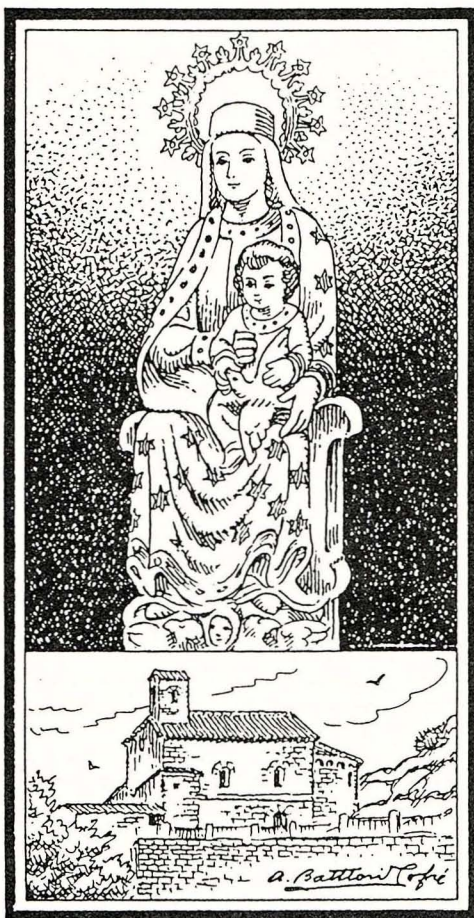
*Oh, Mare de l'alegria,
Reina Santa Entronitzada.
SIEU-NOS SEMPRE ADVOCADA
D'ARBOLÓ, VERGE MARIA.*

Alegria singular
fou la del primer instant,
puix en gràcia triomfant
vinguéreu a restaurar
el què Adam perdut havia,
quedant Vós Immaculada...

Alegre estàreu, Senyora,
quan l'arcàngel Gabriel,
nunci destinat del Cel,
amb rendiment vos adora
com a Mare, Esposa i Filla
de la Trinitat sagrada...

A la humil Elisabet
visitàreu amb amor,
tenint ja el Redemptor
en les entranyes secret.
El Baptista amb alegria
celebra vostra arribada...

Tinguéreu gran alegria
en el Portal de Betlem,
cantant, com tots ho sabem,
els àngels amb melodia
a l'Infant que nat havia
la glòria tan exaltada...

Model d'humilitat
fôreu, Senyora, en el temple,
quan per donar-nos exemple,
vostre Fill fou presentat
al sant vell que es derritia
per ésser l'hora arribada...

Si el cercàreu amb tristors
fou trobat amb alegria
en el temple, en aquell dia,
entre savis i doctors,
quan l'alta sabiduria
volgué ésser manifestada...

Als presos deu llibertat,
als que es despenyen, la vida;
una alegria complida
en tota necessitat.
Puix socorreu nit i dia
si de cor sou reclamada...

Puix que sou Emperatris
i de la glòria, Senyora,
sigueu Mare i Protectora
d'aquest poble d'Arcalís.
Al dimoni que porfia
destorbeu-nos-li l'entrada...

*Oh, Mare de l'alegria
Verge Santa Entronitzada.
SIEU-NOS SEMPRE ADVOCADA
D'ARBOLÓ, VERGE MARIA*

Tornar

(1ª Estrofa) = Oh Ma-re de l'a-le-gri-a, Rei-na san-ta en-tro-nit-za-da. Si-uei
(última estrofa) = Oh Ma-re de l'a-la-gri-a, Ver-ge san-ta en-tro-nit-za-da.

nos sem-pre ad-vo-ca-da d'Ar-bo-ló, Ver-ge Ma-ri-a

Estrofes

A-le-gri-a sin-gu-lar fou la del pri-mer in-stant; puix en
grà-cia tri-om-fant vin-gué-reu a res-tau-rar el que A-dam perdut ha-ria a que-
re

Ala tornada

Vós Im-ma-cu-la-da si-uei-

Y Pregueu per nosaltres, Santa Mare de Déu.

X Perquè siguem dignes de les promeses de Crist.

PREGUEM:

Us supliquem, Senyor Déu, que concediu als vostres servents de poder fruit d'una bona salut espiritual i corporal i per la intercessió de la benaurada sempre Verge Maria, prop vostre, al cel, allibereu-nos de les tribulacions de la vida present i feu-nos gaudir de la joia eterna. Per Crist, Senyor nostre. Amén.

LA MARE DE DÉU D'ARBOLÓ

Com un ram de boix florit que hi ha deixat l'aurora del maig, se sosté l'ermitatge de la Mare de Déu d'Arboló al penyal de la banda esquerra del Noguera Pallaresa, en l'anomenat congost o estret d'Arboló, que separa les riberes de Sort i de Gerri de la Sal. Eclesiàsticament pertany a la parròquia d'Arcalís, petit nucli rural del municipi d'Estac, fusionat darrerament amb Soriguera.

La seva antiguitat hom la fa remuntar (Villanueva, *Viaje literario...*, XII, ap. 20) a l'any 781, per tal com en aquest any està datat el diploma on se l'esmenta per primera vegada. I partint d'aquest font, així, s'ha anat transmetent fins ara. Aquesta antiguitat la destrueix l'historiador Raimon d'Abadal (*Catalunya Carolíngia*, vol. III, 2a part) a l'incloure fonamentadament aquest document entre els falsos produïts a l'escriptorium de Gerri.

En realitat, el primer esment que tenim d'Arboló és de l'any 817, en el document de venda a Espanell, abat de Gerri, d'un camp i una era en el territori de Corts, en el lloc de Buseu, darrera el castell d'Arboló. Fent ara un incís, caldria dir aquí que els documents ens parlen sempre d'*Erbolone*, o sigui que en la traducció al català hauríem d'escriure Erboló, tal com etimològicament escau. Però com que l'*Arboló* ja ha passat a ser del domini popular, hem cregut millor deixar-ho així, tal com estava. Tanquem l'incís i tornem allí on erem. Tenim, doncs, notícia certa del castell, del qual no en queda rastre, per bé que la tradició popular veu en algun indret de l'actual santuari més d'un element que es creu que en procedeix.

Aquest castell, que tindria un considerable valor estratègic, inclouria al seu redós un petit oratori o capella que, corrent el temps, aniria adquirint importància a mesura que minvaria la de la fortalesa, fins que aquesta desapareixeria del tot. Això es dedueix del document de l'any 849 que cita *aquest castell d'Erboló junt amb aquell oratori de Santa Maria que allí mateix està fundat*. Tot i que aquest document el considerem inclòs entre els falsos de Gerri, l'escrivà que va redactar-lo situaria els termes i els edificis al mateix lloc on eren emplaçats.

En la restitució feta al monestir de Gerri pel bisbe d'Urgell, el futur Sant Ot, germà del comte Artau II de Pallars, l'any 1105, apareix l'oratori d'Arboló i el castell, i per aquest motiu fem deducció que en aquell moment pertanyia a l'al·ludit monestir de Gerri.

No tenim cap altra notícia d'Arboló fins al segle XIV, quan el bisbe de Vic Galceran Sacosta, en la seva qualitat de Visitador de l'arquebisbat de Tarragona i delegat de l'Ardiaca d'Urgell, visita pel setembre de 1314 l'església de Santa Maria d'Arboló. De l'acta de la visita sabem que Arboló és parròquia, és a dir, que té adjudicada una feligresia. El Visitador crida dos testimonis de visita, o sigui dos parroquians, que diuen que el rector viu bé i compleix els seus deures, però que hi han dos sacerdots beneficiats a l'església, que no resideixen ni compleixen bé les obligacions de llurs beneficis. No ens diuen, però, quines eren aquestes obligacions (Arx. Cap. Vic, *Visites Urgell*, c. 37, vol. 5).

Tres segles després, el P. Narcís Camós, en el seu *Jardín de María* (Barcelona, 1657) esmenta la Mare de Déu d'Arboló, però no ens dona cap més detall d'interès fora de que té molta devoció i que Déu obra per Ella molts miracles.

L'església que avui podem admirar per la seva atrevida radicació i per la seva bellesa i simplicitat, probablement va ser obrada a mitjan segle XII i construïda amb carreus bastant regulars i ben tallats, amb una diversa gamma cromàtica de vermells, grisos i ocres. Com a ornamentació veiem a la façana la porta de doble arquivolta i un alt finestral flanquejat a mig aire per dos de més petits. Una cornisa travessa tot el frontispici i continua als murs laterals, amb dos finestrals parions a cada banda. Tres finestres donen llum a l'absis, que és coronat amb un lleuger fris d'engranatge i arcuacions sense columnes, faixes ni pilastres.

L'interior de l'església, orientada a llevant, és d'una sola nau, amb volta de canó. El campanar quadrat és damunt l'entrada. Un cor de fusta i una pica beneitera sostinguda per vells capitells són els únics ornaments del temple.

Adossat al santuari hi ha la casa de l'ermità, per on també s'accedeix al temple. L'ermità —una veritable institució a Arboló— que substituï els sacerdots residents, avui ja no existeix. En temps passats, l'ermità d'Arboló anava per la comarca amb la capelleta típica dels *santers* o aplegadors, recollint almoines per a la Verge d'Arboló. S'acompanyava d'una burreta per poder fer-hi camí quan estava cansat i portar-hi els donatius en espècie.

El temple va ser saquejat el mes d'agost del 1936, però la imatge romànica resistí la primera onada depredadora i va ser amagada. Quan la varen trobar fou reduïda a cendres al mateix pont de Baro. La que actualment s'hi venera és una reproducció fidel de l'antiga. Amb aquesta, encapçalem els presents goigs. Ara presideix l'altar; al darrera d'aquest, hi ha un manifestador que alhora fa de cambriol de la Verge. A l'entorn de l'absis hi pengen abundants ex-vots i presentalles, i els vells hi recorden, d'altres temps, la gran munió de crosses, espases, canuts de llicència militar i unes feixugues i llargues cadenes, avui encara existents.

Uns goigs de Sant Josep Oriol, que hem trobat a la nostra col·lecció, ens diuen que la imatge d'aquest Sant es venera *en l'ermita d'Arboló, partit de Sort*. La lletra dels goigs, signada per J.A., pvre., és escrita expressament per aquest lloc, ja que el text parla del comtat de Pallars i de la molt lluida festa celebrada quan la imatge del Sant *es posà dins d'Arboló*.

L'aplec principal d'Arboló és el primer diumenge de maig i hi acut gent de tot el Pallars que omplena la plaça del Santuari. Antigament, a més dels oficis religiosos que inclouen el tradicional sermó, el repartiment del pa beneït i el cant dels goigs, hi havia molt de jovent que hi anava *a vistes* o a fer-hi un bon esmorzar. No hi faltava la gatzara consegüent, i en 1860 el bisbe Caixal posà en entredit el Santuari per haver-s'hi fet ball a la placeta. Aquest entredit fou alçat el mes d'agost del mateix any. Ara el ball es fa a Gerri, a la tarda.

Fins fa pocs anys, mentre es cantaven els goigs es feia una petita processó, precedida per la bandera. Actualment, suprimida la processó, el cerimonial és el de sempre.

La Mare de Déu d'Arboló és especialment invocada en temps de sequera, en altres calamitats i en qualsevol perill. En especial era tradicionalment invocada pels raïers que, fins a començaments d'aquest segle, portaven en raïes els troncs dels Pirineus fins a l'Ebre. Cal tenir present que, aleshores, les aigües baixaven més braves que no pas ara, al no existir els barratges actuals. *La cançó del raier*, de Verdaguier, ens dona una idea del treball i l'esforç d'aquells atlants pallaresos. En passar per l'estret d'Arboló, alçaven els ulls vers l'ermita, i amb el cap descobert resaven a la seva Verge perquè els deslliurés de cap mal a la baixada i a la *puiada*.

Una aspiració secularment sentida pels fidels era l'accés a Arboló des de la carretera. Després de moltes gestions, el pont va ser una realitat l'any 1973, i el dia 13 de desembre va inaugurar-se amb un Aplec extraordinari. La seva realització fou possible gràcies a la iniciativa de Mossèn Josep Joanmartí, rector d'Estac i encarregat d'Arcalís, que conjuntà els esforços de la Diputació Provincial, d'ICONA, el Bisbat d'Urgell i l'aportació generosa dels devots pallaresos. Amb el pont, l'ermita resta a cinc minuts de la carretera i uns amplis espais d'aparcament de vehicles la fan més abel·lidora als vianants motoritzats.

Actualment hi ha constituït, i en òptim funcionament, el *Patronat del Santuari de Santa Maria d'Arboló*, que té cura de l'ermita, de la muntanya i del seu entorn. El dia de l'Aplec, abans de començar la missa, el President del Patronat acostuma a donar compte de les realitzacions que s'han fet i dels projectes per al futur.

Són molt nombroses les edicions de goigs que s'han fet de la Mare de Déu d'Arboló. Fem especial esment de l'edició que en va fer la *Caixa de Pensions* amb motiu de l'Aplec de 1974, primer Aplec oficial amb el pont ja constituït. La darrera edició de goigs coneguda és de l'any 1983. La present edició és la primera que conjunta els goigs amb la imatge de la Verge venerada, la música i la història del santuari. Tot sigui encara per l'augment de la devoció a la Verge d'Arboló, tan profundament arrelada en el cor de la gent del Pallars, que la tenen i la veneren com a Patrona de la comarca.

Joan Font i Rius